

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING 4 K MODELI ASOSIDA KREATIV FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISH

Qo'chqorova Dinora Osomiddin qizi

Toshkent viloyati pedagogik mahorat markazida o'qituvchi

qochqorovadinora3@gmail.com

+998936399697

Annotatsiya: Boshlang'ich sinf o'quvchilarining 4K modeli asosida kreativ fikrlashini rivojlantirish zamonaviy ta'limning eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston ta'lim tizimida yangi metod va jarayonlarni samarali joriy qilish, bolalarda mustaqil va ijodiy fikrlashni shakllantirish, ularda hozirgi zamon talablari asosida o'zini namoyon qilish imkonini beradigan ko'nikmalarni rivojlantirish dolzarb ahamiyatga ega. 4K modeli – ya'ni kritik fikrlash, kommunikatsiya, kollaboratsiya va kreativlik – bugungi kunda eng asosiy kompetensiyalar sifatida qaralmoqda. Mazkur model bo'yicha o'qituvchilar o'z darslarini tashkil qilish jarayonida an'anaviy metodik yondashuvlardan ko'ra, o'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan hamda har bir bolaning individual imkoniyatlarini inobatga oladigan strategiyalardan foydalanishga intilishadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinflar, kreativ fikrlash, ta'lim, ko'nikmalar, pedagogik texnologiyalar, kritik fikrlash, kommunikatsiya, kollaboratsiya, ijodiy fikrlash.

Аннотация: Развитие творческого мышления у учащихся начальной школы на основе модели 4К является одним из важнейших направлений современного образования. В системе образования Узбекистана большое значение имеет эффективное внедрение новых методов и процессов, формирование у детей самостоятельного и творческого мышления, развитие навыков, позволяющих им самовыражаться, опираясь на современные требования. Модель 4К – то есть критическое мышление, коммуникация, сотрудничество и креативность – сегодня считается наиболее базовыми компетенциями. Согласно этой модели, учителя в процессе организации уроков стремятся использовать стратегии, ориентированные на личность ученика и учитывающие индивидуальные возможности каждого ребенка, а не традиционные методические подходы.

Ключевые слова: начальная школа, творческое мышление, образование, навыки, педагогические технологии, критическое мышление, коммуникация, сотрудничество, творческое мышление.

Abstract: Developing creative thinking in primary school students based on the 4K model is one of the most important areas of modern education. In the education system of Uzbekistan, it is of great importance to effectively introduce new methods and processes, to form independent and creative thinking in children, to develop skills that allow them to express themselves based on modern requirements. The 4K model - that is, critical thinking, communication, collaboration and creativity - is considered the most basic competencies.

today. According to this model, teachers in the process of organizing their lessons strive to use strategies that are focused on the student's personality and take into account the individual capabilities of each child, rather than traditional methodological approaches.

Keywords: *primary school, creative thinking, education, skills, pedagogical technologies, critical thinking, communication, collaboration, creative thinking.*

Boshlang'ich ta'lim – inson hayotida eng asosiy va muhim bosqichlardan biri bo'lib, bolalar shaxsining shakllanishida, ularning tafakkuri, dunyoqarashi, qadriyatlari va bilim asoslarini o'zlashtirishida muhim rol o'ynaydi. Aynan shu davrda o'quvchilarda o'rganishga bo'lgan qiziqish kuchli bo'ladi, yangi bilim va ko'nikmalar tezda egallanadi, ijodkorlik va mustaqillikning dastlabki asosi yaratiladi. Boshlang'ich sinflarda o'tiladigan har bir mavzu, o'quv jarayonida qo'llaniladigan metod va yondashuvlar bolalarning kelgusidagi shaxs sifatida shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy jamiyatda boshlang'ich ta'limga bo'lgan talab va yondashuvlar ham tobora o'zgarib, bolalarning faqat bilim olishigagina emas, balki ularning mustaqil fikrlashi, ijodiy tafakkuri, jamoada ishlash ko'nikmalari rivojlanishiga o'z yo'nalishini qaratmoqda. Shu bois boshlang'ich sinf o'qituvchisi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi, ijodiy rag'batlantiruvchi va yetakchi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bu bosqichda har bir bola individual xususiyatlari, ehtiyojlari va istaklari bilan alohida yondashuvni talab qiladi. Boshlang'ich ta'limning asosiy maqsadi – bolalarni mustaqil o'ylashga, o'z fikrini erkin ifodalashga, kuchli irodali va har tomonlama yetuk shaxs bo'lib voyaga yetishga tayyorlash hisoblanadi. Shu jarayonda o'qituvchi va maktab muhitining bolaga ko'rsatgan ta'siri hayot yo'lining keyingi bosqichlarida ham seziladi. Boshlang'ich ta'limning muvaffaqiyatli va zamonaviy shakllanishi esa davlat va jamiyat taraqqiyotining kafolatlaridan biridir.[1]

Kreativ fikrlash inson hayotining allaqachon dastlabki bosqichlaridanoq shakllanadi va uni tarbiyalash aynan boshlang'ich sinflardanoq boshlanishi lozim. O'quvchilarda kreativ fikrlashni rivojlantirish uchun, eng avvalo, ularda mustaqil fikr yuritish, savol bera olish, o'z fikrini bemalol ifoda etish, yangidan-yangi usullar bilan masalaga yondasha olish kabi sifatlarni shakllantirish zarur. Yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanish, o'qitish jarayonida zamonaviy interfaol metodlarni joriy qilish orqali o'quvchilarni o'ylashga, izlanishga, o'z "men"ini namoyon qilishga undash mumkin. Bunda, ayniqsa, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, muammoli ta'lim, loyihaviy ta'lim kabi yondashuvlardan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Kritik fikrlash ko'nikmasi o'quvchilarning har xil axborot va ma'lumotlar asosida tahlil qilish, baholash, solishtirish, asosli xulosalar chiqarishiga xizmat qiladi. O'quvchilarning fikrlash jarayoni faollashgan sari, ular nafaqat tayyor bilimlarni olish, balki mustaqil ravishda muammoni anglash va yechishni o'rganishadi. Bu jarayonda o'qituvchi asosiy yo'lboshchi, motivator hamda tashkilotchi sifatida harakat qiladi. O'quvchilarning kreativ fikrini uyg'otishda ochiq savollar, mustaqil topshiriqlar, guruhlarda ishlash, bahs-munozara, taqdimot qilish kabi usullardan foydalanish

muhim. Bundan tashqari, bolalarda mustaqil o'rganish va tajriba qilish maydonini yaratish ham ularning kreativ potensialini ancha kuchaytiradi.[2]

Kommunikatsiya ko'nikmasi orqali o'quvchilar o'z fikrlarini erkin va lo'nda yetkazishga, fikr almashishga, hamkorlikda ishlashga o'rganadilar. Bu esa ularning ijtimoiy faolligi, tashabbuskorligi, o'z shaxsiy nuqtai nazarini bayon qilish, ishonch bilan muloqot qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Dars jarayonida interfaol dialoglar, rolly o'yinlar, jamoaviy vazifalar topshirilishi orqali o'quvchilar kommunikatsiya jarayoniga jalb qilinadi. Aynan kommunikatsiya qobiliyatini rivojlantirish orqali o'quvchilar har qanday sharoitda o'z bilim va qarashlarini samarali ifoda etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Kollaboratsiya, ya'ni hamkorlikda ishlash sevgisi, zamonaviy mehnat bozorining asosiy talabi sifatida ta'lim dasturlariga keng joriy qilinmoqda. Bozorda va jamiyatda muvaffaqiyatga erishish uchun inson yagona emas, balki o'z jamoasi, hamfikrlari bilan birgalikda ishlash tajribasiga ega bo'lishi talab etiladi. Kollaboratsiya shakllanadigan muhitda bolalar har xil bilim, tajriba va madaniyatga ega tengdoshlaridan o'rganadi, jamoaviy qarorlar qabul qilish, mojarolarni hal qilish, hamkorlik muhitida o'z nuqtai nazarini saqlab qolish, dialog yuritish kabi ko'nikmalar hosil qiladi. Boshlang'ich ta'lim tizimida loyihalar, jamoaviy ishlar, kichik guruh faoliyati orqali bu kompetensiya samarali rivojlanadi. Kreativ fikrlash, esa, yuqorida sanab o'tilgan barcha ko'nikmalarining uyg'un holda shakllanishidan hosil bo'ladi. Hozirgi jamiyatda kreativlik faqat san'at va ijod sohalarigagina xos bo'lgan xususiyat emas, balki barcha hayotiy faoliyat yo'nalishlarida muvaffaqiyatga erishishning asosiy omiliga aylangan. Kreativ fikrlashni rivojlantirish uchun o'quvchilarda yangicha g'oyalar o'ylab topish, mavjud masalalarga noan'anaviy yondashuv namoyon qilish, o'zgacha qarashlarni rivojlantirish muhitini yaratish lozim. Ta'lim jarayonida o'quvchilar mustaqil izlanishga, yangi g'oyalar ishlab chiqishga, o'z fikrini ochiq-oydin bildirishga rag'batlantiriladi. O'qituvchilarning o'z ustida ishlashi ham, kreativ muhitni shakllantirish uchun muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy pedagogik maksimal yondashuvlar bilan ishlash, yangi texnologiyalardan, elektron resurslardan foydalanish, kollektiv fikrlashni rag'batlantirish, dars jarayonini rang-barang va qiziqarli qilish orqali kreativlik muhitini mustahkamlash mumkin. Bunda, eng avvalo, o'quvchining individual xususiyatlari, qiziqishlari, qobiliyatlarini chuqur o'rganish, shular asosida zarur metod va vositalarni tanlash juda muhim.[3]

Boshlang'ich sinflarda ta'lim berish jarayonlarida 4K modelini joriy qilish uchun, avvalo, darsning har bir bosqichida yuqoridagi kompetensiyalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan metodlar tizimini ishlab chiqish lozim. O'qituvchi o'z darslarini loyihalash jarayonida har bir topshiriq yoki faoliyatda o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, savol-javob, jamoa bilan ishlash, yangi g'oyalarni ilgari surish kabi vazifalarni oldindan nazarda tutishi zarur. Bu orqali o'quvchilar bilimlarni faqat yod olish bilan cheklanmay, ularni hayotda qo'llash, yangi vaziyatlarda mustaqil, ijodiy yondashuvlar ishlab chiqish orqali puxta o'zlashtiradilar. Ta'lim jarayonida har bir o'quvchi o'zining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari, individualligi, intellektual darajasi, qiziqishlari va ehtiyojlari bilan ajralib

turadi. Shu sababli 4K modelining har bir komponenti uchun individual va differensial yondashuvni ta'minlash o'ta muhim. Differensial yondashuv asosida bolalarning o'z ustida ishlash uslublari, o'y-fikri, faoliyatini to'g'ri yo'naltirish mumkin. Bu jarayon o'quvchilarda o'z ustida ishlash ko'nikmasini rivojlantiradi. Yana bir muhim jihati – ta'lim muhitining qulay bo'lishi, ochiqlik va do'stona atmosferada o'tishi hisoblanadi. Bu faktor bolalarda o'zini erkin his qilish, oddiy xatolardan tap tortmaslik, doim izlanish ruhi va yangi harakatlarga kirishishga, tajriba qilishga undaydi. Kreativ muhitda o'quvchilarning erkinligi, o'z fikrini ifodalay olishiga doim e'tibor beriladi. O'qituvchining mehribon va qo'llab-quvvatlovchi, kreativ va ochiq bo'lishi, har bir o'quvchiga individual yondashishi muhit sifatini yuqori bo'lishini ta'minlaydi.[4]

Xulosa:

Xulosa o'rnida aytish lozimki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining 4K modeli asosida kreativ fikrlashini rivojlantirish zamonaviy ta'limning eng dolzarb va muhim shakllaridan biridir. Ushbu model asosida ta'lim berish, o'quvchilarda nafaqat mustahkam bilimlar, balki yuqori darajadagi kasbiy va shaxsiy kompetensiyalarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. O'quvchilar mustaqil, ijodkor, kommunikativ va hamkorlikda ishlay oladigan shaxs bo'lib yetishishlari uchun, pedagoglar o'z faoliyatida zamonaviy, interfaol va shaxsga yo'naltirilgan metodlarni qo'llashlari lozim. Natijada, yosh avlod har tomonlama rivojlangan, mustaqil, kreativ va zamon talablariga mos, barkamol shaxs sifatida kamol topadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayev, S. (2019). Pedagogika va psixologiya asoslari. Toshkent: O'qituvchi.
2. Gulomov, A. (2020). Bochlang'ich ta'limda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish metodlari. Toshkent: Fan va texnologiya i Не можете найти то, что вам нужно? Попробуйте сервис подбора литературы.
3. Kamilova, N. (2021). O'quvchilarda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish: nazariy va amaliy yondashuvlar. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti
4. Shamova, T. (2018). Nutqiy faoliyat va uning ta'limda ahamiyati. Toshkent: Ta'lim.
5. Yuldasheva, M. (2022). Bochlang'ich ta'limda interaktiv metodlarning samaradorligi. Toshkent: Ijtimoiy fanlar.
6. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press
7. Harris, M. (2016). Communication in the Classroom: Strategies for Improving Interaction. London: Routledge